

Evlerde Karakış¹

Türkiye ekonomisi, 2001'de yaşadığı tarihinin en büyük krizinden 2002 ve 2003'te yaşadığı, büyüme ile çıkmaya başladı.. Ancak., büyümeye geçmek, herşeyfa günlük güllük güllüstanlık olması, krizden olumsuz etkilenenlerin, krizin yükünü sırtlananların yaralarının sarılması anlamına mı gelir?¹

Türkiye'yi 2001. krizine sokan programı 2000 başında yürürlüğe sokan ve- kriz; sonrasında aynı programda ısrar eden IMF ve yerli partnerleri, özellikle enflasyondaki yavaşlamayı ve dışa dönük büyümeyi işaret ederek, programın a i m adım hedefine ulaştığını, krizden çıkıldığını, ekonomide artık "bahar havası"* estiğini duyuruyorlar. Acaba öyle mi? Enflasyon yavaşlamış olabilir, çarklar yeniden dönüyor ve büyüme yaşanıyor olabilir. Ama bunlar, çarkları döndüren emekçilerin, iş bekleyen milyonların- durumunda bir iyileşme yarattı, mı? Dünyanın en borçlu ülkelerinden Türkiye, borçlanın sorunsuzca çevirebilir ve borç yükünü azaltan bir yolda mı? Enflasyondaki yavaşlama, hangi bedellerle sağlanıyor ve bunlar sürdürülebilir politikalar mı, yoksa dönüp yeniden ekonomiyi., daha. doğrusu lier krize kurban. Yerilen alt ve orta sınıfları yeniden vuracak politikalar mı?

Ekonomik Gost.ergel.er²:

Ekonomide 2003*td büyüme ile 2002'deki büyümenin farkına parmak basmak gerekiyor, 2002'deki yüzde 7.8lik büyümede, stoka, ürerini ve ihracat, büyümenin ana lokomotifleri, idi.

2003'teki büyümede ise yavaş yavaş iç talebin., büyümede önem taşıdığını ve bu eğilimin 2004'e taşındığını görüyoruz. Ancak, bu iç tüketimdeki canlanmanın neler getireceği ve ne kadar süreceği sorusu mercek altına, alınmalı. 20Q3\eki büyümede, özellikle ikinci yanda özel tüketim harcamalarının arttığını ve 200CPdelri düzeyine: yaklaştığımız görüyoruz.

line özel yatırımlarda dikkate: değer bir kıpırdamanın başladığını fark. ediyoruz. 21 aydır küçülen inşaat sektörünün ilk kez son çeyrekte büyümeye geçtiğini, -ve bu eğilimin 2004'ün ilk çeyreğinde de sürdüğünü, görüyoruz.

Özede, 2ÖÖ2'de başlayan can havliyle ihracata . ve stoka dönük, üretimden kaynaklanan büyüme:, - 2ÖÖ3'e iç taleple beslenmeye: başladı ve bu eğilim, 2ÖÖ4'ün. ilk çeyreğine de taşınmış durumda.. Özel tüketim -ve yatırımdaki kıpırdamaya karşılık, devletteki tüketim ve yatırım harcamalarında ise , "IM'Pnin mali disiplini" gereği, fazla bir hayat " belirtisi, -yer alınıyor.

Bu 24 aylık, büyüme temposunun, ne tür bir "dış kaynak." ilişkisi ile yürüdüğünü, de- analize katmak gereklidir. Çünkü, değirmenin suyu buradan gelmektedir ve şı. soru sorulmalıdır: Bu su daha ne kadar gelecektir?¹

Dış dünya ile gerçekleştirdiği cari işlemler sonucunda Türkiye hem. 2002'de hem de- 2003'te açık verdi; ancak geçen yıl bu açık dört buçuk kat artarak 7 milyar dolara yaklaştı. 2000'deki 9.8 milyar dolarlık açığı saymazsak bu rakam bir rekordur.

Dış açıklardaki bu hızlı artış, 2004 için kötü sinyaldir. 1993 ve: 2000'de cari işlem -açıklar. 6-7. kat büyümüş ve 1.994 ile 2001 Meld krizleri hazırlamışlardı. Gerçi, 2003'teki açık, bu boyuta. ulaşmış değil, ama yine de -alarm vericidir.,

2003'te Türkiye*4 milyar dolarlık rezerv biriktirmiştir Cari işlem açığı ile birlikte 10.8 milyar dolara ulaşan döviz gereksiniminin (yaklaşık) yansı sermaye giriş -çıkışlarının net bilançosundan,

¹Mustafa. "Sönmez, Ekonomide Yaiant Etettar Evteide Kam Kış, PetroMş Yayın No:93, Mart. 2004, <http://www.petro.f-is.org.tr>

²Mustafa. Sönmez, Yalancı Bahardan Kumk Yaza m, Bianet ekohaber, 29.4.2004. [föp.fwww.bJar&.omt2004Mf29t33347.htm](http://www.bJar&.omt2004Mf29t33347.htm)

diğer yansı ise "net hata/noksan" kaleminden sağlanmıştır. "Ödemeler dengesinin bu "esrarengiz" kalemine "kayıt dışı sermaye hareketleri" de denebilir. Buna göre 2002'nin ilk dokuz ayında, kayıt dışı sermaye hareketlerinin net bilançosu sıfıra yakın iken 2003'te, bu kalem de bir rekor kırarak 5 milyar dolar eşğini aşmıştır.

İşte, 2003'ün yüzde 6'ya yaklaşan büyüme hızının ardında bu net sermaye girişlerindeki artışı gözlüyoruz. Yerli, yabancı, kayıt içi, kayıt dışı sermaye giriş ve çıkışlarının tümünün bilançosu 2002'de 7.7, 2003'te yaklaşık 11 milyar dolara ulaşmaktadır.

Sermaye hesabında iki yıl arasında gerçekleşen 3.3 milyar dolarlık artış, toplam talebi genişletici doğrultuda katla yapmış; 2003'te yüzde 6'ya yakın bir büyümeye katkı yapmıştır.

Toparlayacak olursak, 2002'de yabancı kökenli sermaye girişlerinde en büyük pay 6.4 milyar dolarla IMF kredilerine aitti. 2003'te IMP'nin net katkısı olmadı ama en önemli kaynak, 5 milyar dolar aşan kayıt dışı sermaye girişi oldu. ve büyümede de: bu kaynak etkili oldu.

Ödemeler dengesine,, dolayısıyla 2004'ün büyüme oranına etki edecek iki gelişme var. Bunlardan birisi pozitif diğeri negatif, önce: pozitif olanından bahsedelim. Turizm gelirlerindeki artış beklentisinin yaranda, portföy yatırımlarında da artış beklentisi, var. Türkiye: ekonomisinin, bu yıl yüzde 6 büyüyeceğini, talimin, eden ve kısa adı İF olan Avrupa Finans Enstitüsü, faizlerdeki düşüşe paralel olarak işsizliğin azalacağını,, bunun etkisiyle: yatırımların, ve harcamaların artacağını belirtti,

.Dünya genelinde,, geçen yıl 41.4 milyar dolar toplam, özel kreditorlerden borçlanma miktarının, Türkiye'nin de bu piyasaya daha çok girmesiyle,, bu yıl, 50 milyar- dolara ulaşacağı vurgulanıyor İF raporuna göre bu. yü, Türkiye gibi gelişmekte olan piyasaların hepsine:, toplam net özel sermaye akışında artış yaşanacak. Geçen, yıl, gelişmekte olan piyasalara, toplam 194- milyar dolar olan net özel sermaye,, bu yıl 225 milyar dolara çıkacak..

İP\Mİİ bu pembe öngörüsüne karşılık ABD'de faizlerin, yükseltileceği haberi negatif bir gelişme. ABD Merkez Bankası (FED) Başkan Greenspari'nin resesyonun sonuna, gelindiğine- dair açıklaması

düşük faiz politikasının sonuna gelindiğini gösteriyor.. Faizler çıkınca gelişmekte olan ülkelerde, yahut yükselen piyasalarda borçlanma da daha pahalı, hale gelecek..

Kısacası, bu ülkelerin tahvilleri değer yitirecek. Ama daha önemlisi tüm dünya ekonomisi bundan olumsuz etkilenecek! Gözlemeler, FED'in daha sıklıkla faiz artırımına gidebileceği, görüşündeler. Daha önce kasım ayındaki başkanlık seçimlerinden sorara yapılması beklenen faiz artışının,, olumlu gelen son. ekonomik verilerin, ardından, ağustosta da yapılabileceği; düşük bir ihtimal olmakla birlikte mayısta da faiz yükselişi olabileceği kaydediliyor. FED'in faiz toplantısı 4 Mayıs'a %sMngtöifda gerçekleşecek.

Özetlenecek olursa, Türkiye ilginç bir döneme giriyor.. Bir yandan, iç tüketimden rüzgar alarak büyüme yüksek tempoda sürüyor ama bu, arada ödemeler dengesi bazı sinyaller veriyor. Yüksek büyüme, yüksek ithalat, yüksek, dış açık demek. Bu açığı turizm v.f.a, gelirlerle kapatmak mümkün olmayınca yabancı sermaye yatırımı ile portföy yatırımdan ile dış borçlanma, ile girecek sermayeye daha. çok ihtiyaç var

Gelirlerse ne -ala, ama gelmez de: ABD'nin yükselteceği faizlere dümen kırarlarsa Türkiye'nin hem borç denkleminde:, borçlan çevirmesinde hem döviz kura,, enflasyon ve büyüme hedeflerinde ciddi sıkıntılar yaşanabilir.. Kurlar yükselmeye başlayabilir, bunu frenlemek için. faizler yeniden yükseltilebilir. Bunun hem enflasyona, hem de büyüme sürecine negatif etkileri olur.

Ekonomi,, yaşadığı "yalana bahar"dan sonra, kurak bir yaza sürükleniyor gibi.

Toplumsal Sonuçları³:

Kriz sonrası yaşanan, büyüme ve enflasyondaki yavaşlama, tamamen faturası emekçi, sınıflara çıkarılmış politikalar. Bunların başında iç tüketimin,, kemer sıkta politikalarla daraltılması geliyor.. Ücretler,, maaşlar, emekli gelirleri, taran üreticisi gelirleri ciddi ölçüde reel kayba, uğradılar. Krizde işten çıkarmalar arttı ve işinden çıkarılanlar, kepenlilerini kapatanlar yeniden iş bulamadılar. Bu sonuçlar hanelere giren, geliri azaltınca,, hanehalkı harcamaları, iç talep azaldı. İç talep bulamayan sanayiciler, can havliyle: dışa yöneldiler, ihracata yüklendiler. 2001 yılındaki yüksek devalüasyon hızla, düşen reel ücretler, tanm girdi fiyatlarındaki

³ Mustafa. Sönmez,, *Ekonomide Yafana Bahar Evlerde Kara Kış*, *Pebol-İş Yayın No&3*, *Mayı 2004*, *Mp:ifwww.peinf-is.org.tr*

azalışlar ihracatçıya destek oldu ve büyüme, bu ihracat ile azalan stoklar için yapılan üretimle gerçekleşti. Dış pazarlarda ciddi bir rekabetle karşılaşan ihracatçı yer yer fiyat kırarak malım satmaya çalıştığı için yoksullaştırıcı bir ihracat yaşandı.. Hazine'den her yıl ihracatçıya KDV iadesi adı altında aktarılan teşvikler, yatırımlara ayrılan payı geçti. Aynı yo.ksnl.laso.inci süreç turizm.de de görüldü.

Öte yandan, enflasyonu yavaşlatmak ve ihracatçıya rekabet gücü vermek için KİT'lerin ürettiği, mal ve hizmetlerin fiyatları düşük, tutuluyor. Bu, aslında ertelenmiş bir maliyet ve günün birinde faturası ödenecek. Enflasyonu yavaşlatmanın bir yolu olarak: da dövizde TUVİ değerlendiren bir politika izlendi. 2003 yılında dolar- kuru neredeyse sabit tutuldu. Bu, ithalatı, özellikle de, ithal enerji fiyatlarının teminini ucuzlaştırdı. Ancak, .kurdaki bu yaklaşımın ciddi bir cari açık yaratması ve yeniden birçok dengeyi alt üst etmesi çok muhtemel.

Basan gibi gösterilen uygulamalardan biri de bütçe ile ilgili. Bütçede "faiz dışı fazla" hedefine ulaşılarak IMF'ye verilen taahhüdün tutulduğu ve: bu fazla sayesinde borçların çevrilebildiğini savunanlar, bu hedefin faturasını da hatırlamak zorundadırlar. Bu fatura, yine: emekçi halka, çıkarılmıştır İfergi yükünü ağırlıklı emekçilerin taşıdığı bütçeden, emekçilerin yararlandığı sosyal harcamalar ti.ranflı.arak., yatırımlar işice bud.ana.rak bu hedefe ulaşıldı.. Vergiler içinde: çoğu. emekçilerce ödenen, dolaylı vergilerin payı yüzde 7(Te çıkarılırken gelir vergisinde ücretliler yine vergi, hamalı kaldı. Vergi kaçakları ise dudak uçuldatıcı boyutlara çıktı. Öte yanda, bütçeden yapılan harcamalardan rantiyeler yüzde 40-50lere varan faiz payları alırlarken eğitimi, sağlık,, sosyal güvenlik, için yapılan harcamalar işice budandı, yannmların payı. yüzde 5'e varan oranlarda azaltılarak devletin istihdam yaratıcı, altyapı, .sağlayıcı özellikleri de ortadan kaldırıldı. Sosyal devletin, yatırımcı devletin, rafa. kaldırıldığı bir bütçe ile ancak "faiz dışı fazla" yaratıldı ve borçlar çevrilebildi ve bu bir başarı.ymış gibi sunuldu..

Toplumun, en önemli sorunları olan. büyüyen gplir adaletsizliği ve büyüyen işsizliği, AKP iktidarı hiç dert etmemekte, tersine, ucuz işçilik ve durmadan. çoğalan yedek, işsizler- ordusunu cazibe- -unsurları olarak yabana sermayeye: sunmaktadırlar Ülkenin

kamu işletmeleri, haraç mezar yok pahasına satılmaya, mafyatik gruplara pazarlanmaya çalışılmaktadır. Emekçilerin reel gelir' kayıplarının telafisi hiç dert edilmemekte, aynı işin. daha az, işçi tarafından yapılmasına dayanan katmerli sömürü, "verimlilik artışının şahlanması" olarak alkışlanmakta, hatta teşvik edilmektedir.

Kentlerde:, eğitilmiş gençler- arasında işsizlik oranı 'yüzde 32'ye çıkmış bulunmakta ve bu, genç işsizler ordusu hızla büyümektedir. Bütün, operasyonlar emekçi hakları.., gelirleri üstüne düzenlenirken iç- ve dış borçlar' üstüne hiçbir düzenleme yapılmamakta, borç: faidleri.nin ödenmesine birinci öncelik verilmektedir.

MF ile birlikte yürütülen bu politikaların 2004 ve 2005 yıllarında da sürdürülmesi gündemdedir' ve bu politikalarla, tek haneli enflasyona geçilmesi ana hedef olarak belirlenmiştir. Buna göre:, enflasyonu tek haneye indirme ana hedef olacak., büyüme, yatırımı, iş, istihdam, bütçenin kaderi enflasyon hedefine tabi olacaktır. Bu, önümüzdeki iki yılın da içeride kemer sıkıcı, dışarıya ucuza mal ve hizmet, satışına dayanan yoksullaştırıcı bir süreci empoze etmesi demektir.. Bu, borç dağının büyüyerek sırtımızda kalması ve rantiyelerin, faiz alacaklarının .her tir önceliğe sahip olması demektir.

Bütün bu yeni sömürü düzlemi, "ekonominin iyileşmesi", "bahar .havası" olarak tanımlanamaz ve emekçi halkın evinde yaşanan "kara laş" görmezden gelinemez. "Kara kış" bahara çevirecek alternatifler vardır ve ivedilikle ele alınmalıdır. Borç ödeme öncelikli politikalarla vazgeçilerek iş yaratacak istihdam .ağırlıklı yatırımı programlarına başlanmak.. Bunun için. de kamu maliyesi ağırlıklı reformlara öncelik verilmelidir.. Alt-orta sınıfların sırtındaki vergi yükü,, varlıklı sınıfların üstüne kaydırılmak, emekten, alınan vergiler azaltılarak istihdam özendirilmeli, borç anapara ve faiz ödemelerinin takvimi yeniden, düzenlenerek oradan sağlanacak nefesle, faiz oranları yatırıma uygun boyutlara çekilmelidir. Ülkeye yeni bir tuzak hazırlayan sıcak paraya, karşı önlemler düşünülmesi, sermayenin hareketliliğine kontrol getirilmelidir. Faiz, silah, güvenlik harcamaları azaltılıp eğitim, sağlık, sosyal güvenlik harcamalarına .ağırlık verilmeli., bütçeden yatırımlara, ayrılan pay artırılarak devlet, yatırımcı kimliğine yeniden kavuşmalıdır.